

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA ČESKÉHO JAZYKA A LITERATURY

**FRÁZE, KLIŠÉ A VÝPLŇKOVÁ SLOVA V ROZHOVORECH
S VRCHOLOVÝMI SPORTOVCI A JEJICH TRENÉRY**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Michaela Dryjová

Specializace v pedagogice, Český jazyk se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: PhDr. Zdeněk Suda, CSc.

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni, 25. června 2014

.....
vlastnoruční podpis

Poděkování

Děkuji vedoucímu mé bakalářské práce PhDr. Zdeňku Sudovi, CSc. za cenné rady, náměty a připomínky.

Obsah

ÚVOD	2
1 TEORETICKÁ ČÁST	3
1.1 Žurnalistika a publicistický styl	3
1.1.1 Žurnalistika	3
1.1.2 Publicistický styl.....	4
1.1.3 Mluvený projev.....	9
2 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	13
2.1 Metoda studijní	13
2.2 Metoda pozorování	13
2.3 Metoda zapisování	13
2.4 Metoda dotazníku	13
3 PRAKTICKÁ ČÁST	15
3.1 Vymezení zkoumaných jevů	15
3.1.1 Frazém, frazeologismus.....	15
3.1.2 Fráze	16
3.1.3 Kliše	16
3.1.4 Výplňková slova	17
3.2 Výsledky dotazníku	17
3.3 Analýza získaného jazykového materiálu.....	20
3.3.1 Fráze, kliše a výplňková slova.....	20
3.3.2 Ostatní často používané výrazy a jiné jevy	32
ZÁVĚR.....	34
RESUMÉ	36
LITERATURA A PRAMENY	37
PŘÍLOHY	I

Úvod

Nedílnou součástí každodenního televizního vysílání se stalo sportovní zpravodajství, objevují se ryze sportovně zaměřené kanály, jakýkoliv sport můžeme lehce vyhledat na internetu. Znamená to, že se sportem jsme ve styku neustále, a tak jsem se rozhodla zpracovat téma, které se zaměřuje na vyjadřování sportovců a sportovních trenérů ve vypjatých chvílích, ale i v rozhovorech ve studiu. Dalším důvodem byl můj zájem o zjištění, zda toto vyjadřování má vliv na člověka, který rozhovor slyší, zda lidé zaznamenávají, že se výrazivo opakuje, a zda jej dokonce sami používají.

Práce je zaměřena na hokejová a fotbalová mužstva, která ve svých oborech hrají nejvyšší národní soutěž. Tyto dva sporty byly zvoleny zejména proto, že jsou nejpobulárnější, tudíž se, podle mého názoru, v televizním vysílání nebo na internetu objevují nejvíce, a tak s nimi člověk nejčastěji přijde do styku a je tedy pravděpodobné, že rozhovory zaznamenává. Výsledky tohoto pozorování jsou uvedeny v kapitole *Praktická část*, která je rozdělena do tří podkapitol, v nichž vymezují zkoumané jevy, uvádím výsledky dotazníku a v poslední podkapitole je samotný výčet získaných výrazů společně s uvedením ukávek rozhovorů, v nichž se jednotlivé jevy vyskytly. V předchozí kapitole jsou uvedeny čtyři metody, které byly při formování práce použity. Kapitola *Teoretická část* krátce představuje žurnalistiku a publicistiku, je zde podkapitola o mluveném projevu, v níž dochází k vymezení spisovné a nespisovné češtiny.

Hlavním cílem této práce je sumarizace nejčastěji používaných výrazů, které spadají do jedné z určených kategorií, tedy fráze, klišé nebo výplňková slova. Dále, jak již bylo uvedeno, bych chtěla zjistit, zda toto vyjadřování má nějaký vliv na běžnou komunikaci současné společnosti, zda lidé výrazy zaznamenávají a jestli je dokonce od sportovců přejímají a sami používají, případně jaký k tomu mají důvod. K tomuto zjištění byla použita metoda dotazníku, jejíž vyhodnocení se nachází v praktické části práce. Zajímají mě též rozdíly ve vyjadřování hokejistů a fotbalistů – používají-li výrazy stejné, nebo má každý sport své vlastní fráze a klišé. Další hypotézou, již se v práci budu snažit potvrdit nebo vyvrátit, je určení množství nežádoucích výrazů a s tím související vliv na srozumitelnost a smysluplnost vyjádření. Předpokládám, že výrazů bude velké množství a že tento vliv bude zcela negativní, tzn. že použití frází, klišé nebo výplňkových slov bude vyjádření ubírat na srozumitelnosti.

1 Teoretická část

1.1 Žurnalistika a publicistický styl

Tato úvodní kapitola, která je teoretickým základem pro tuto práci, obsahuje stručnou a obecnou historii žurnalistiky, její rozdělení na dva hlavní oddíly s jejich stručnou charakteristikou. Jedna z podkapitol je věnována charakteristice jednomu ze stylistických stylů, do něhož řadíme hledané výrazy, tedy stylu publicistickému, jeho útvarům a vnitřní diferenciaci.

1.1.1 Žurnalistika

Slovo žurnalistika, též je možné použít označení žurnalismus, má svůj základ ve francouzském výrazu *journal* neboli deník. Tento obor má za úkol popsat činnost a výsledky novinářského povolání. Úkolem novináře je přinést informace, které nabízejí pohled na současné politické, společenské, kulturní, sportovní a jiné události.

Historie tohoto oboru sahá až do počátků novověku. Hlavními složkami žurnalistiky jsou zpravodajství a publicistika.

1.1.1.1 Zpravodajství

Hlavním úkolem této části žurnalistiky je poskytnout informace, zpravit publikum o aktuálním dění ve všech oblastech života společnosti. Je žádoucí, aby zpravodajství bylo přesné, nepředpojaté a objektivní.

Hlavní zásadou, uplatňovanou při vytváření zpravodajství, je tzv. 5W. Toto označení pochází z anglických slov Who?, What?, When?, Where?, Why?, do českého jazyka překládaných jako Kdo?, Co?, Kdy?, Kde? a Proč?.

Zpravodajství můžeme dále rozdělit na zprávu a komentář. Je pravidlem, že komentář nesmí obsahovat subjektivní názor autora.

1.1.1.2 Publicistika

Původ tohoto slova najdeme v latinském *publicus* čili *veřejný* nebo *obecní*. Publicistika je takovým typem žurnalistiky, který se zaměřuje na veřejnost. Na rozdíl od zpravodajství je možné, aby publicistika obsahovala též autorův subjektivní názor, k čemuž i dochází.

V některých publikacích dochází ke ztotožnění termínů publicistika a žurnalistika, ale publikace M. Čechové, ze které jsem vycházela, považuje žurnalistiku za nadřazenou publicistice, jak zmiňuji v kapitole Žurnalistika.

1.1.1.3 Historie žurnalistiky

Pravděpodobně první tištěné periodikum bylo vydáno v roce 1605 v Antverpách, neslo název *Neue Tidingshen* (Nové věci) a jeho vydavatelem byl Abraham Verholnen. Toto periodikum vycházelo v týdenním intervalu. To bylo ovlivněno tehdejšími konáními trhů, které vždy do města přilákaly velké množství cizinců, např. námořníků nebo kočích. Ti se stali cenným zdrojem informací z celé Evropy i rozmanitých částí světa. Získané informace nebyly nutně řazeny chronologicky, spíše byly zapisovány tak, jak se k vydavateli dostávaly.

V Čechách se poprvé s žurnalistikou setkáváme v případě *Novin léta Božieho 1495*, které jsou známé také pod názvem *Jindřichohradecké psané noviny*, jenž vychází z místa nálezu. Tyto noviny však neměly tištěnou podobu. S tou se setkáváme poprvé až v případě *Pražských novin*, jejichž první vydání se datuje dnem 4. února 1719. O 70 let později, tedy v roce 1789, konkrétně 4. července, došlo k prvnímu vydání *Kramerijských císařských královských pražských poštovských novin*.¹ V době novější pak dochází ke značnému rozvoji žurnalistiky v období Národního obrození. Typické znaky publicistického stylu najdeme např. v textech K. Havlíčka Borovského.

O stylu publicistickém pak můžeme hovořit zhruba od 50. let 20. století, tedy od konání liblické konference, která se věnovala stylu a stylistice. Zhruba od té doby je novinářskému stylu věnována větší pozornost lingvistů. Komplexnějšího pojetí se pak dostává tomuto stylu v práci *Základy české stylistiky* (1970) A. Jedličky a kolektivu při zpracování funkčních stylů češtiny.

1.1.2 Publicistický styl

Označení publicistický styl zahrnuje všechny žurnalistické texty, které plní nejen informativní, ale i persvazivní, ovlivňovací a manipulativní funkci. Taktéž je pro tento styl příznačný široký tematický záběr, dynamičnost a aktuálnost. Lze jej rozdělit na tři dílčí funkční styly, jimiž jsou: zpravodajský styl, publicistický styl v užším slova smyslu neboli analytický styl a publicistický styl beletristický (viz kapitola Vnitřní diference

---

¹ VERNER, Pavel. *Zpravodajství a publicistika*, str. 128

publicistického stylu).² Publicistický styl jako jeden z funkčních stylů českého jazyka uplatňujících se při potřebě sdělení informace se používá v časopisech, novinách, v rozhlasu či v televizi, tedy v komunikátech psaných i mluvených.

V periodikách, jako jsou noviny či časopisy, se může jednat např. o recenze, komentáře a články.

V mluvených komunikátech, kterými rozumíme rozhlasové a televizní vysílání, se pak může publicistika vyskytovat v podobě rozhovorů se zajímavou osobností, besed nebo pravidelných pořadů na aktuální téma.

Dnešní doba přináší další prostor pro vyjádření, pro přenos informací, a to internet. Tento masmediální fenomén jednadvacátého století umožňuje uživateli vyhledat si záznamy spadající do publicistiky psané i mluvené, čili např. záznamy rozhovorů v auditivní nebo audiovizuální podobě, články nové i staré několik desítek let.

Úkolem publicistického stylu je čtenáře informovat, poučit, přesvědčit nebo si ho dokonce získat. K naplnění těchto funkcí je zapotřebí dodržet hlavní zásady, a to především použitím základních prvků jednotlivých útvarů jako je věcnost, obsahová správnost, srozumitelnost, sémantická jednoznačnost a aktuálnost.

Publicista používá spisovné češtiny a v závislosti na funkci a oblasti sdělení také jedné z jejích vrstev, tedy hovorové češtiny, přičemž mnohdy využívá prvků z jiných funkčních stylů; neměl by při tom zapomínat na různorodost čtenáře či posluchače ve smyslu věku, vzdělání, etnické příslušnosti atd. Ve velkém množství zde dochází i k použití frazeologismů, frází nebo ustálených slovních spojení. Tato jednoslovná nebo víceslovná pojmenování, jež označujeme jako publicismy, procházejí procesem aktualizace a automatizace, čímž dochází k oživení textu nebo dostává text emotivní ráz, ať už jde např. o pobavení, ironii nebo vyjádření nesouhlasu. Aktualizace jazykových prostředků je založena na obnově jakéhosi publicistického slovníčku, a to zejména v závislosti na aktuálním dění ve společnosti. K automatizaci výrazů naopak dochází téměř mechanickým používáním jistých jazykových prostředků, což může vést až ke stabilizaci vyjádření v jazykovém systému. Časté jsou též metafory, jež jsou čtenářem snadno dešifrovatelné, personifikace činitele děje ve spojení s činností příznačnou pro člověka, hodnotící nebo expresivní vyjádření, která plní nejen funkci informativní, ale mají za úkol upoutat čtenáře

---

² ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 208

či posluchače a dodat projevu živost. Těmito způsoby obohacené sdělení nabývá emocionality a dává nám najevo vztah autora k obsahu sdělení.

Oproti textům odborného nebo vědeckého stylu se v publicistice tak často nevyužívají dlouhá a složitá souvětí, nýbrž věty jednoduché, a to jak syntakticky, tak i na pochopení. Nezřídka bývají využívány řečnické otázky, věty tázací nebo neukončené výpovědi. Nejčastěji používanými slovními druhy v publicistickém stylu jsou podstatná a přídavná jména, slovesa a příslovce. Výběr jazykových prostředků ovlivňují i základní funkce publicistiky (získávací a přesvědčovací) a taktéž čas na přípravu reakce, který je mnohdy minimální. „*Novinový článek se na stránkách denního tisku objeví již následující den, televizní zprávy týž večer, mluvená sportovní reportáž souběžně s utkáním, psaná zpravodajství o něm v co nejkratší době po jeho skončení. Při tom si musí udržet žurnalistika, zvl. zpravodajská, dobrou úroveň nejen obsahovou, ale i formální.*“³

Publicistické texty jsou uvedeny titulkem, který může mít i několik podtitulků nebo nadtitulek. Zde je důležitá volba slov, protože nadpis ihned musí zaujmout čtenáře natolik, aby si přečetl celý text. Pro zaujetí využívá novinář i jiných prostředků, např. tučněji vytištěný první odstavec, obrazový materiál. Často bývají titulky jistým resumé textu – snaží se v několika slovech vystihnout obsah celého článku. Objevují se však i titulky, které podávají jen částečné informace, aby byl čtenář nucen si přečíst i článek.

1.1.2.1 Útvary publicistického stylu

1.1.2.1.1 Zpráva

Zpráva je krátký útvar, jehož hlavním úkolem je podat stručnou a výstižnou informaci o aktuálním dění. Je považována za klasický zpravodajský útvar, vyskytuje se ale i v ostatních sférách. Zpráva může mít podobu psanou i mluvenou, podle čehož rozeznáváme zprávu novinovou, rozhlasovou a televizní. Tento útvar by měl dosahovat délky přibližně padesáti slov.

1.1.2.1.2 Referát

Tento útvar je svým rozsahem o něco širší než zpráva. Jeho úkolem je podat obsáhlejší informaci o současném stavu společnosti, politiky, kultury. Referát skutečnost nejdříve přiblíží, posléze přistupuje k jejímu vystižení, významu a přínosu.

---

³ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 212

1.1.2.1.3 Komentář

Komentář slouží autorovi k vyjádření jeho vlastního názoru na danou tematiku, měl by být krátký až středně dlouhý, věcný. Argumenty, jež obsahuje, by měly být smysluplné a nějakým vhodným způsobem podložitelné.

1.1.2.1.4 Recenze, kritika

Recenzí rozumíme krátký až středně dlouhý útvar, který na událost pohlíží z hodnotícího hlediska. Nejčastěji je posuzováno umělecké dílo, přičemž lze projevit i subjektivní názor, jenž by měl být přizpůsoben faktům a neměl by čtenáře ovlivnit zcela, nýbrž mu nechat prostor pro vlastní posouzení. Kritika je zaměřena podobně jako recenze, ovšem je fundovanějšího rázu.

1.1.2.1.5 Fejeton

Tento středně dlouhý útvar se k tematice vyjadřuje s jistým zlehčením, podává nám informace o dění stylem zábavným, často využívá ironii nebo humor. Fejetonista nezřídka přináší nový pohled na věc. Text může projevovat známky kritiky nebo provokace.

1.1.2.1.6 Sloupek

Sloupek je útvarem kratšího charakteru, který aktuální situaci či problém představuje zábavnější až vtipnou formou. Je však konkrétní, někdy i kritický a může projevit známky hovorovosti.

1.1.2.1.7 Reportáž

Tento středně dlouhý až dlouhý útvar stojí na pomezí publicistického a uměleckého stylu. Cílem reportáže je seznámit čtenáře s reáliemi určité oblasti, přičemž má autor téměř neomezené pole působnosti - politická událost, kulturní dění, příroda a cestování atd. Jsou na ni ovšem ze stran čtenáře kladeny jisté nároky, jako je dynamičnost, poutavost nebo neotřelost.

1.1.2.1.8 Interview

V tomto případě se jedná o rozhovor mezi žurnalistou a zajímavou osobností, např. rozhovor s hercem, sportovcem nebo jinou osobností, jejíž osud, dílo nebo názor zajímá širokou veřejnost. Interview ale může vzniknout i mezi žurnalistou a náhodným občanem, např. při dotazníku či mapování trhu. Tento útvar je ovšem pro tázaného

překvapivý co se týče výsledku, zejména pokud nežádá schválení konečné podoby, protože ze strany redaktora může dojít k vytržení pasáže z kontextu, vynechání věty či celé části rozhovoru a jiným záměrným či náhodným zkreslením myšlenek dotazovaného.

1.1.2.2 Vnitřní diference publicistického stylu

1.1.2.2.1 Zpravodajský styl

„Zpravodajské texty podávají věcné informace o nových a aktuálních jevech a událostech. Vedle zpráv z politického, ekonomického a společenského života přináší současné zpravodajství stále více informací ze sféry odborné.“⁴ Základní funkcí tohoto stylu je funkce zpravovací. Pro zpravodajské sdělení je důležitá snaha o co nejrychlejší podání informací a o objektivitu, přičemž je autor omezen časem a rozsahem. Vyjádření bývají stručná, strohá, věcná, konkrétní a srozumitelná. Dále je pro tento styl příznačná nocialita prostředků a spíše než jazyk má upoutat čtenáře překvapivost tématu, což je určováno snahou o nezaujatost autora a úplnost informace.

Výrazně se zde uplatňují publicismy, ustálená slovní spojení a automatizace slovníku. Četná jsou taktěž slova přejatá, především z anglického jazyka. Z morfologického hlediska je text tvořen výrazy z vrstvy spisovného jazyka, které jsou většinou nepříznakové. Hovorové češtiny je užíváno zejména v mluveném zpravodajství, v psané formě se naopak objevují knižní výrazy. Pro syntax jsou charakteristické větné celky kratšího rázu, často jsou užity věty jednoduché. Souvětí, která nebývají tak četná, nejsou složitá, naopak se skládají převážně ze dvou vět. Vznikají tak kondenzovaná vyjádření, která novináři nebo hlasateli umožňují podat maximální množství informací v krátkém sdělení. Podobně jako v odborném stylu převládají ve stylu zpravodajském jmenná vyjádření a polovětné, převážně přívlastkové konstrukce.

1.1.2.2.2 Publicistický styl analytický

Tento styl plní kromě funkce informativní další funkce, a to zejména funkci persvazivní čili přesvědčovací, získávací a ovlivňovací. Tyto funkce se jeví jako primární stylu analytického. Publicistovi jde především o zjištění všech souvislostí, příčin a důsledků. Převládají zde prostředky jazykové aktualizace, prostředky zcela nové, jež mají za úkol ozvláštnit komunikační situaci. Často se v tomto stylu objevují obrazná pojmenování, metafory a metonymie, což slouží k onomu získání čtenáře prostřednictvím

---

⁴ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 224

upoutání pozornosti. Lze toho dosáhnout i promyšlenou argumentací, příklady, výroky známých osobností, apelováním na morální zásady či zdůrazněním určitých hodnot.

1.1.2.2.3 Publicistický styl beletristický

Tento styl je charakteristický svou subjektivitou a beletristickými vyjádřeními. Jedná se především o obrazná vyjádření, metafory, synekdochy, personifikace apod. Často autor uplatní i humorné výrazy, alegorii a svou individualitu. Tento styl se pak vyznačuje osobitostí a plní funkci estetickou. Od beletrie se liší svou konkrétností, faktografickými údaji a rozsahem. Mezi nejpoužívanější útvary tohoto stylu patří fejeton nebo sloupek.

1.1.3 Mluvený projev

V této kapitole, jež se týká mluveného projevu, si ve stručnosti představíme základní útvary našeho národního jazyka, charakterizujeme jazykovou kulturu a vědy zabývající se jazykovými vadami a seznámíme se s mluvenou publicistikou. Tato kapitola je zde zařazena, aby si čtenář připomněl variety jazyka a charakteristiku mluveného projevu, aby pak lépe porozuměl analytické části práce, jejíž hlavní náplní je rozbor mluvených rozhovorů z oblasti sportovní publicistiky.

1.1.3.1 Spisovná čeština

Spisovnou češtinou chápeme kodifikovaný útvar národního jazyka, který má reprezentativní funkci a je rozšířen, na rozdíl od dialektů nebo slangu, na celém území České republiky a ve všech sociálně diferencovaných skupinách. Nejčastěji se užívá ve veřejných projevech, v úředních dokumentech, ve školách a v médiích, alespoň ve veřejnoprávních.⁵

V neoficiálních mluvených projevech využíváme variantu spisovné češtiny, tj. češtinu hovorovou. Tu nelze považovat za samostatný jazykový útvar, stojí na pomezí mezi češtinou spisovnou a obecnou. Do širokého komplexu jazykových prostředků spisovné češtiny zařazuje prvky běžných komunikátů, které jsou podmíněny integrací spisovné a nespisovné češtiny, není však nikde kodifikována.

Jádrem spisovné češtiny jsou výrazy neutrální, tzn. výrazy, které je možno použít v projevech psaných i mluvených, např. *okno*, *škola*. Pro mluvený jazyk jsou pak typické prostředky hovorové, např. *základka* (univerbizace spojení základní škola). Pro písemné

---

⁵ *Slovník nespisovné češtiny*. Argot, slangu a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov. Jan Hugo.

projevy vědeckého, esejistického, případně i uměleckého rázu jsou příznačné prostředky knižní, např. *kráčet, svár, leč*. Spisovná čeština využívá i prostředků expresivních, a to v projevech citově příznakových, např. *miminko*. Prostředky zastaralé, archaismy a historismy, dnes najdeme pouze ve starších publikacích, podobně jako prostředky ustupující – ty nejsou zcela běžné, ale stále se s nimi můžeme setkat. Opakem jsou pak prostředky nové, tzv. neologismy, které odrážejí aktuální situaci.

Soubor kodifikovaných pravidel pro užití spisovného jazyka, jejichž dodržení závisí na druhu komunikace, určuje nejen, jak se má slovo napsat, ale i jeho výslovnost. Tyto normy jsou obsaženy zejména ve třech publikacích, jimiž jsou *Pravidla českého pravopisu, Slovník spisovné češtiny* a *Slovník spisovného jazyka českého*. Střediskem kodifikace je Ústav pro jazyk český AV ČR.⁶ Jazyk i jeho normy podléhají vývoji, a to v závislosti na době své platnosti.

1.1.3.2 Útvary nespisovné češtiny

1.1.3.2.1 Dialekty a interdialekty

Tento jazykový útvar je teritoriálně omezený, přísně normovaný, stylově plochý a užívaný v běžném dorozumívání.⁷ Tato územně diferencovaná mluva, kterou využívají zejména obyvatelé vesnic (ve městech je nářečí méně časté), odráží vývoj češtiny zhruba od 12. století. Dialekty se vyvíjejí neustále, dochází ovšem i k jejich ústupu, a to zejména vlivem urbanizace.

Interdialektem rozumíme poslední vývojové stadium dialektů obsahující inovace podle současných vývojových zákonitostí, které ale stojí na pomezí spisovné češtiny a dialektu. Naším nejrozšířenějším a nejvýznamnějším interdialektem je obecná čeština.

1.1.3.2.2 Obecná čeština

Obecná čeština je útvarem národního jazyka, který zasahuje zejména Čechy a část západní Moravy. Stala se reprezentantkou mluvené řeči každodenního života, objevuje se ale i v beletrii a dramatice, čímž se stává celonárodním nespisovným útvarem. Mezi její rysy patří neveřejnost, neoficiálnost a privátnost.

Obecná čeština je schopna rychlejšího a plynulejšího vývoje, protože na rozdíl od

---

⁶ *Slovník nespisovné češtiny*. Argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost, historie a původ slov. Jan Hugo

⁷ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 49

spisovné češtiny není kodifikována. Dochází ovšem k průniku prvků tohoto nespisovného útvaru do nejvyšší vrstvy našeho národního jazyka.

Vznik rozdílu mezi těmito dvěma vrstvami, respektive mezi mluvenou a psanou češtinou, pochází z doby národního obrození, kdy byla jako spisovná čeština představována mnohem starší podoba jazyka (jazyk Bible kralické, 16. století). Mluvený jazyk se tak dále vyvíjel, zatímco psaná podoba strádala kvůli dominanci němčiny.

Hlavním znakem obecné češtiny je změna koncovky zejména v adjektivech, např. *nový křeslo* namísto *nové křeslo* nebo *modrej kabát* namísto *modrý kabát*. Dále pak nacházíme protetické *v* (*vokno* x *okno*), zjednodušená výslovnost (*čoveče* x *člověče*), vypouštění *j* (*méno* x *jméno*) nebo nevyslovované *l* v příčestích minulých (*přines* x *přinesl*). V rovině morfologické dochází ke sjednocení koncovek instrumentálu plurálu (*s těma dvěma pěknýma autama* x *s těmi dvěma pěknými auty*) a ke sjednocení rodových označení (*otcovo telefon, otcovo kniha, otcovo příjmení* x *otcův telefon, otcova kniha, otcovo příjmení*).⁸

1.1.3.2.3 Poloútvary nespisovného jazyka

Do kategorie poloútvárů řadíme soubor jazykových prostředků, jež se dále člení podle oblasti působení na tři podkategorie, zvaný sociolekty. Do této vrstvy jazyka řadíme argot, slang a profesní mluvu. Tyto tři poloútvary nejsou na rozdíl od jiných jazykových útvarů omezeny teritoriálně, nýbrž jsou vymezovány určitým okruhem společnosti, v níž jsou příslušné výrazy používány. První podkategorií sociolektů je slang, jehož použití se váže na zájmovou nebo pracovní skupinu a slouží jako komunikační šifra pro uživatele běžného jazyka, který nepatří do dané skupiny, nebo jen k zábavě (např. studentský slang používá výraz *úča* namísto *učitelka*). Profesní mluva je charakteristická pro příslušníky stejného povolání a má za cíl urychlit komunikaci. Tuto skupinu jazykových prostředků lze pozorovat i v naší cílové skupině, tedy u sportovců (např. u hokejistů se setkáme s výrazem *přesilovka*, což je univerbizované vyjádření pro *hru v přesile*). Skupina sociálně vyčleněných lidí, jimiž jsou například zloději nebo narkomani, pak využívá tajnou mluvu, argot. Tyto výrazové prostředky mají sloužit k utajení obsahu sdělení před běžným posluchačem, někdy ovšem dochází k jejich průniku do běžné (nespisovné) komunikace, např. slovo *vybílit* označuje skutečnost vykradení bytu, domu.

⁸ http://ff.osu.cz/dokumenty/opory/spisj_jazkult.pdf

1.1.3.3 Jazyková kultura

„Jazyková kultura (kultivovanost) je založena na přiměřeném užití jazykových prostředků vzhledem k určitému účelu sdělování.“⁹ Rozlišujeme pak kulturu jazyka a kulturu vyjadřování čili kulturu psaných i mluvených projevů. Kultura vyjadřování má praktickou povahu, tzn. že se na ní podílejí všichni uživatelé jazyka, zejména veřejně vystupující mluvčí.

Spisovnou výslovností se zabývá ortoepie, o správné tvoření a znění hlásek se pak zajímá ortofonie. Jazykové vady mluvčích, jako je např. rotacismus („ráčkování“), lambdacismus (špatná výslovnost hlásky „l“) nebo sygmatismus (špatná výslovnost sykavek), řeší logopedie, respektive logopedové. Má-li jedinec poruchu psaní, jedná se o dysgrafii, v případě poruchy čtení jde o dyslexii.

1.1.3.4 Mluvená publicistika

K mluvené publicistice patří rozhlasová a televizní zpravodajství, komentáře a různé moderátorské pořady (např. besedy, řízené diskuze), ale s jejími znaky se setkáváme i v řečnických projevech, např. u politiků.

Tato forma projevu nabývá hovorovosti, vyznačuje se bezprostředností podání a působením na posluchače. Nezřídka se ovšem ve vyjadřování objevují prvky útvarů nespisovného jazyka, zejména pak obecná čeština, slang a argot, které mají za úkol aktualizovat projev a vytvořit dojem jeho spontánnosti, ačkoliv není ojedinělé, že je projev napsaný předem. U mluvených komunikátů jsou důležité i prostředky mimojazykové (mimika a gestika) a parajazykové (intonace, frázování, tempo řeči, síla hlasu apod.). Nedílnou složkou mluvených projevů a publicistiky obecně je používání frází, které často přecházejí v klišé, objevují se též (zejména v mluvené publicistice) výplňková slova nebo hezitační zvuky.

---

⁹ http://ff.osu.cz/dokumenty/opory/spisj_jazkult.pdf

2 Metodologie výzkumu

Tato kapitola předchází analytické části práce, s níž úzce souvisí, a je věnována postupům, jež byly při výzkumu uplatněny. Jedná se o čtyři základní metody, které popisují hlavní činnosti jednotlivých pracovních fází.

2.1 Metoda studijní

Studijní metoda byla východiskem pro vypracování teoretické části práce. Mým úkolem v rámci této metody bylo získávání zdrojů, z nichž jsem následně čerpala potřebné informace, které jsem použila pro napsání jednotlivých kapitol. Jednalo se o publikace přímo věnované žurnalistice, publicistice nebo stylistice, ale jako zdroj jsem využila i slovníky mapující slovní zásobu spisovnou i nespisovnou. Veškeré prameny, ze kterých jsem čerpala, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

2.2 Metoda pozorování

Tato metoda byla základem pro vypracování praktické části práce. Pozorovány byly rozhovory auditivního charakteru, respektive audiovizuálního. Využívala jsem internetové zdroje, na nichž byly přístupné záznamy rozhovorů se sportovci a jejich trenéry. Během této fáze jsem se soustředila na obsah jednotlivých výpovědí a na to, zda vykazují užití některého z jevů. Při poslechu jsem se snažila vytypovat výrazivo, jež spadá do některé z určených kategorií (fráze, klišé, výplňková slova) a jehož frekvence výskytu byla poměrně hojná.

2.3 Metoda zapisování

Tato metoda úzce souvisí s metodou předchozí. Po stanovení hledaných výrazů jsem se zaměřila na frekvenci jejich užití hráči nebo jejich trenéry. V případě, že bylo u mluvčího zaznamenáno použití slova nebo slovního spojení, jež řadíme do jedné z určených kategorií, byly tyto výrazy zapsány, abych je mohla nadále využívat a pracovat s nimi. Tento materiál pak tvoří základ pro praktickou část práce, viz kapitola Vyhodnocení výsledků výzkumu.

2.4 Metoda dotazníku

Jako součást výzkumu jsem využila krátký dotazník, který jsem s respondenty vyplňovala osobně, nebo jim byl zaslán v elektronické podobě. Mým cílem bylo zjistit, zda si široká veřejnost uvědomuje časté užívání zkoumaných výrazů v komunikačních

situacích, zda je dokonce sami používají, případně v jakém prostředí a s jakým účelem. Dále jsem od respondentů chtěla zjistit jejich názor na situace, ve kterých sportovci využívají frázi a podobných výrazů, jinými slovy – proč sportovci používají tyto výrazy.

3 Praktická část

V úvodu této kapitoly nutno konstatovat, že vzhledem ke stanoveným cílům byly analyzovány projevy mluvené, spontánní. V tištěných či internetových periodikách dochází před vydáním ke korektuře čili zminimalizování očekávaných výrazů. Proto byly použity nahrávky rozhovorů, a to především těch probíhajících během utkání nebo těsně po něm. V takových situacích často sportovec přestane dbát na intelektuálnost sdělení a soustředí se především na co nejvýstižnější zodpovězení otázky v krátkém čase, který mu byl poskytnut. Tato okolnost se poté zajisté odráží ve volbě slov, v jejich častém opakování, v používání frází, jež komunikantovi usnadní přemýšlení nad odpovědí, nebo výplňkových slov, která mu poskytnou čas na rozmyšlenou. Před samotnou analýzou rozhovorů jednotlivé jevy vymežíme a charakterizujeme.

3.1 Vymezení zkoumaných jevů

Jevy, které jsme u sportovců vyhledávali, nám stanovuje samotné téma práce. Jsou jimi fráze, klišé a výplňková slova. Tato charakteristika byla rozšířena o frazeologismy, jež se taktéž ve slovnících sportovců poměrně často vyskytují.

3.1.1 Frazém, frazeologismus

Tento lingvistický termín si můžeme vyložit jako ustálené slovní spojení nesoucí význam jako jeden celek. Pokud toto vyjádření rozložíme na jednotlivé části čili slova, z nichž se skládá, dochází též k rozdělení významu (např. frazém *jádro pudla* má význam pointy, ale z jeho jednotlivých částí nelze tento význam určit, neboť každé slovo označuje zcela odlišné věci). U frazémů dochází neustále k jejich zániku, vzniku či obměně, na niž má vliv např. evoluce v technologii (dřívější vyjádření *jet plnou parou* se během vývoje změnilo na *jet na plný plyn* aj.). Obměna ovšem může mít za následek vzdálení se od původního významu, a tak se frazeologismus stává neprůzračným (uživatel mu nerozumí vůbec nebo jej chápe špatně) a zaniká. K zániku frazeologismu dochází též kvůli sestupu jeho jednotlivých komponentů do vrstvy slov méně používaných, spadajících zejména do stylu knižního nebo archaického. Některé frazeologismy mohou být sémanticky synonymní, lišící se pouze stylovým rázem, expresivitou apod. (např. *čumí jak tele na nová vrata* x *čumí jak husa do flašky*).

"Dříve byla frazeologie chápána jako soubor lidové moudrosti zahrnující přirovnání, rčení, pořekadla, přísloví a pranostiky (tj. obecně platné výroky o počasí, o práci, o práci na

počasí závislé).¹⁰

Frazémy můžeme najít i ve sportovní publicistice, kde mají za úkol text oživit a upoutat čtenářovu pozornost. Lze jimi též vyjádřit vztah autora k obsahu, a to jak kladný, tak záporný. Takovým užitím dochází k aktualizaci těchto vyjádření, k jejich inovaci (*dvakrát měř, jednou střílej*). Pro publicistiku je typické též nedokončování frazémů (*vrána k vráně; jiný kraj*), tak ovšem vznikají i nezdařilá spojení (*mít váhu zlata – mít velkou váhu + mít cenu zlata*). Tyto výrazy pronikají mnohdy i do nespportovních komunikátů, např. do ekonomiky nebo politiky. Jako příklad frazémů souvisejících s tematikou práce, bych uvedla např. spojení *proměnit šanci / penaltu, domácí půda, ztracená / zahozená šance*, které je možno v rozhovorech se sportovci zaznamenat.¹¹

3.1.2 Fráze

*"Fráze jakožto výraz ustálený a opotřebovaný má velký význam pro to, co bych tu nazval provoz jazyka. I když vím, že proti tomuto dopravně technickému výrazu bývaly jazykové námitky, užívám ho tu záměrně, protože dobře vystihuje zmechanisovanou funkci jazyka, jak se dnes v mnohých jeho oblastech a vrstvách projevuje. Pro každou myšlenku není už třeba vždy znova a zvláště tvořit nový výraz, nové spojení slov, to už je tu jako osvědčená šablona hotovo. Má-li jazyk hladce plnit svůj sdělovací úkol, musí být většina jeho výrazů ustálena, hotova a vžita, jinak by bylo dorozumívání svízelné a zdlouhavé."*¹²

Od dob Aristotela, který frázi považoval za znak dobrého řečníka, se již mnoho změnilo a v 19. století se začalo na frázi pohlížet značně kriticky. Prvním takovým kritikem byl Gustav Flaubert, v Čechách pak Karel Poláček nebo Karel Čapek. Tito žurnalisté popisovali frázi jako neschopnost vyjádřit své vlastní myšlenky. Mluví tedy využívá frází pro nedostatek svých slov, nebo pro obecnou známost slovního spojení, tudíž všeobecné pochopení.

3.1.3 Kliše

Klišé, které bývá často synonymně spojováno s frází, si dnes na základě přenesení původního významu můžeme vysvětlit jako slovní spojení, k jehož opakování dochází ve velmi vysoké frekvenci, což přispívá ke ztrátě významu nebo zbanalizování.

¹⁰ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 180

¹¹ ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká publicistika*, str. 180 a 255

¹² ERBAN, Karel. O frázi. *Naše řeč*. str. 36 - 40

3.1.4 Výplňková slova

Výplňková neboli redundantní slova používá mluvčí bezděčně, a to zejména v běžné komunikaci. Těchto slov je celá řada a slouží k získání času na přemýšlení, k zaplnění pauzy nebo k navození pocitu zjednodušené výpovědi (např. výrazem *jakoby* nabýváme pocitu, že příjemci problematiku lépe vysvětlíme). Často bývají výplňková slova postavena na začátku projevu, před samotným úvodem, aby dal mluvčí publiku najevo jeho právě začínající projev. Mezi všeobecně nejčastěji používané výrazy patří: *prostě, tedy, vlastně, jakoby, jako* aj. Do této kategorie lze zařadit i hezitační zvuky, které se ve výpovědích objevují zcela bezděčně a jsou tedy zcela nežádoucí. Při jejich nadměrném opakování dochází u posluchače ke ztrátě pozornosti, dokonce může dojít ke ztrátě kvality či vážnosti projevu.

3.2 Výsledky dotazníku

Jak již bylo uvedeno, dotazník jsem použila, abych zjistila, zda veřejnost zajímá sportovní publicistika, zda jí věnuje pozornost a zda se jí cítí ovlivněna. Předpokládala jsem, že věková skupina 20 – 30 let bude vyjadřování sportovců pocítovat nejvíce a zároveň bude výrazy používat, a to především v komunikaci s lidmi ze stejné zájmové skupiny. Taktéž jsem se domnívala, že nejčastěji sledovanými sporty budou fotbal a hokej. U otázky *Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu? Prosím, uveďte příklad* jsem očekávala zejména výrazy *tak určitě* nebo slovo *šance* doplněné o atribut, např. *promarněná, gólová*, aj. Otázka týkající se důvodů sportovcova vyjadřování byla zařazena čistě ze zájmu zjistit, za jakých okolností jsou dle respondentova názoru zkoumané jevy používány.

Dotazník sestával z několika doplňovacích otázek, které byly zaměřeny na respondentovu přízeň sportu a na jeho názor týkající se sportovní publicistiky. Kompletní schéma otázek dotazníku i ukázkou vyplněného dotazníku lze najít v příloze.

Na dotazník odpovídalo patnáct mužů a patnáct žen v různém věku a s rozdílným dosaženým vzděláním. Nejčastěji se ovšem jednalo o vysokoškolsky vzdělané, případně vysokou školu studující jedince. Dotazník byl zaměřen především na mladší věkovou skupinu, čili 20 – 25 let. Pro srovnání byl ale dotazník předložen i jedincům ve věkových skupinách 30 – 40 let, 40 – 50 let a 50 - 65 let.

1. Jste příznivcem nějakého sportu? Pokud ano, jakého?

Nejčastější předpokládaná odpověď na tuto otázku byla fotbal a hokej. Tato hypotéza se mi potvrdila, nebyly to ovšem jediné sporty, jež respondenti sledují. Mezi odpověďmi byly zastoupeny i běžky, volejbal, tenis, atletika, ale např. i kanoistika nebo golf.

2. Všímate si jazykového projevu sportovců a jejich trenérů?

U této otázky jsem předpokládala, že bude zhruba stejný počet odpovědí kladných a záporných. Zde byly mé předpoklady ovšem nesprávné, protože pouze jedna desetina respondentů odpověděla, že si jazykového projevu sportovců všímá pouze někdy nebo vůbec. Valná většina odpovědí tedy vykazuje, že respondenti tyto projevy sledují.

3. Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu? Prosím, uveďte příklad.

Mezi výrazy, které jsem očekávala v odpovědích na základě poznámek z probíhajícího výzkumu, patřily *tak určitě* nebo *promarněná/gólová/zahozená šance*. Respondenti ale vyjmenovali mnohem více výrazů, o nichž si myslí, že jsou typické pro sportovní komunitu. Patří mezi ně i již zmiňované *tak určitě*, které se v odpovědích objevilo nejčastěji. Naopak slovní spojení obsahující substantivum *šance* doplněné o příslušný atribut nebylo v odpovědích uvedeno ani jednou. Dále respondenti uvedli zdrobnělé výrazy jako *štěstíčko* nebo *srdíčko*, jež byly doplněny o patřičné sloveso, např. *chybělo nám štěstíčko*. Dále byla uvedena slovesa *myslet* a *říkat* v 1. osobě singuláru přezenta aktiva. Jeden z respondentů uvedl, že si ve výpovědích všímá i hezitačních zvuků.

4. Jaký je podle Vás důvod k tomuto způsobu vyjadřování?

Tato otázka byla kladena čistě pro můj zájem zjistit, jaké důvody vedou sportovce podle respondentů k tomuto druhu vyjadřování. Předpokládaná reakce byla, že mají sportovci velmi krátký čas na zodpovězení tazatelovy otázky a že na to má jistě vliv i předchozí emoční vypětí a fyzický výkon. Takových odpovědí byla většina, ale respondenti považovali za důvod takového projevu i vzdělání, jež předpokládají u sportovců nižší, s tím související menší slovní zásobu nebo automatizaci některých výrazů. Taktéž respondenti uvedli, že se sportovec může snažit vyhnout přímé odpovědi, může chtít zaujmout nebo pobavit a že na stále stejné otázky jsou stále stejné odpovědi.

5. Používáte některé z výrazů, které jste uvedl/a? Pokud ano, při jakých příležitostech a s jakým záměrem?

Otázka je zcela zaměřená na respondentovu sympatii k daným výrazům. Zde jsem předpokládala, že kladné odpovědi se budou týkat věkové skupiny 20 – 25 let, která toto výrazivo používá v běžné komunikaci se svými vrstevníky, zejména pak za účelem pobavení. Tento předpoklad se mi potvrdil. Většina respondentů výrazy, které uvedli, používá, a to právě v komunikaci ve skupině se stejnými zájmy. Snaží se tak okolí pobavit, odlehčit komunikaci nebo dokonce parodovat některého sportovce nebo zironizovat jeho vyjádření. Někteří respondenti uvedli příklad používaných výrazů, všichni se shodli na spojení *tak určitě*.

6. Myslíte si, že má vyjadřování sportovců nějaký vliv na jazyk běžné komunikace současné společnosti? Jaký?

Na tuto otázku byly velmi různorodé odpovědi. Někteří jedinci odpovídali, že si nemyslí, že vyjadřování sportovců má jakýkoliv vliv na jazyk společnosti. Týkalo se to zejména osob ve věku nad 45 let, které ani samy výrazy nepoužívají. Respondenti, již odpovídali na otázku kladně, uváděli ale různé způsoby vlivu na jazyk společnosti. Častěji se objevila odpověď s názorem, že jsou některé výrazy přejímány do běžné komunikace, a to především s již zmíněným účelem pobavit komunitu, v níž se v dané chvíli nacházíte. Dále se objevovaly odpovědi, ze kterých bylo patrné, že vyjadřování sportovců má vliv pouze na fanoušky daného sportu a že přejímáním těchto frází dochází ke zpestření komunikace, k rozšíření slovní zásoby a k rozmanitosti vyjadřování. Jako důvod tohoto přejímání byl uveden trend v napodobování svých sportovních vzorů.

Tato metoda prokázala, že si veřejnost všímá jazykového projevu sportovců, uvědomuje si, že dochází k opakování některých výrazů a příkládá váhu výkonu, po kterém rozhovor probíhá. Taktéž se někteří jedinci s jazykovými prostředky sportovců ztotožňují a považují je za přínosné pro společnost jako zdroj k obohacení slovní zásoby nebo jako způsob, jak pobavit kolektiv, v němž se nacházejí. Jazyka sportovců si všímají stejně muži i ženy, rozdíly jsou pouze ve sportovním odvětví, na které jsou zaměřeni. Muži více sledují fotbal a hokej, na něž je zaměřena tato práce, ženy se věnují spíše jiným sportům (např. krasobruslení). Z čehož vyplývá i použití výrazů, kdy se muži s těmito výrazy ztotožňují znatelně více než ženy (muži uváděli více příkladů a též uvedli, že výrazy používají). Více žen než mužů si myslí, že vyjadřování sportovců nemá vliv na společnost. Muži většinou

používají výrazy pro pobavení společnosti, ve které se nacházejí a která výrazům rozumí a zná je.

3.3 Analýza získaného jazykového materiálu

Materiál byl získán poslechem rozhovorů se sportovci, které probíhaly o přestávkách mezi jednotlivými částmi zápasu nebo po jeho bezprostředním skončení, objevují se ale i ukázky rozhovorů ze studia. Práce je zaměřena na výpovědi hokejistů a fotbalistů, kteří, vycházejíce z výsledků dotazníků, mají na veřejnost největší vliv a jimž je věnována největší pozornost médií. Jedná se o sportovce věnující se hře na nejvyšší národní úrovni, tzn. hráči Extraligy v případě hokeje a hráči Gambrinus ligy v případě fotbalu.

Tato kapitola tedy bude mít formu slovníčku našich vrcholových sportovců a trenérů jednotlivých týmů. Následně budou uvedeny i ukázky rozhovorů, aby čtenář mohl uvedená slova vidět v kontextu a aby byla zprostředkována nesrozumitelnost vyjádření, která mnohdy s přílišným využitím frází nebo výplňkových slov nastává.

3.3.1 Fráze, klišé a výplňková slova

Vymezené jevy a jejich výskyt v rozhovorech se sportovci jsem zařadila do jedné kapitoly, protože hranice mezi nimi není příliš ostrá, jednotlivá slova přecházejí z frází do klišé pouze na základě kontextu, v němž se vyskytují.

Mezi nejčastěji používané výrazy hokejistů i fotbalistů patří jednoznačně substantiva *šance*, které označuje možnosti vstřelení gólu, a *body*, jež mužstvo obdrží po odehrání zápasu a jejichž počet závisí na konečném stavu utkání, vždy doplněné o příznačné adjektivum ve formě atributu shodného, sloveso ve formě 1. osoby plurálu či o adverbium označující míru. Jednotlivé atributy budou uvedeny ve slovníčku níže. Dále jsou velmi používaná výplňková slova *prostě* a *vlastně*, velmi často se objevuje též slovo *určitě*, které je většinou doplněno o adverbium *tak*. Těmito slovy načerpávají sportovci čas k promyšlení další výpovědi nebo jsou užity k zaplnění zdánlivě prázdné syntaktické pozice či k navození pocitu zjednodušení výpovědi nebo vysvětlení obsahu. Podobnou funkci má i spojení *jak říkam/jak sem řek'*, před nímž taktéž velmi často stojí adverbium *tak*, *no*, *no tak*. Dle mého názoru se jedná spíše o klišé, ne vždy totiž toto spojení odkazuje na již vyřčenou výpověď. Poměrně hojně se také objevuje výraz *kluci*, ve smyslu označení zbytku týmu. Dalšími používanými ekvivalenty pro tým jsou například *manšaft* nebo *kádr*. Jelikož

u hokejistů dochází k přestupu hráčů z jednoho týmu do druhého, jsou velmi často kladeny otázky na toto téma. Odpovědi pak většinou začínají spojením *sem rád* doplněné vedlejší větou *že tady můžu bejt/ že tady můžu hrát/ že si mě vybrali*. Pokud dotazovaný hovoří o průběhu zápasu nebo celé sezony, velmi často používá adverbia *krásně* nebo *výborně* ve spojení s příslušným slovesem, nejčastěji *hrát*. Samozřejmostí je v rozhovorech výskyt výrazů, které se týkají pravidel nebo průběhu hry. Jsou to např. výrazy *první/druhá/třetí třetina*, *první nebo druhá půle/polovina/poločas*, *nájezdy*, *střídačka*, *střela* aj. V rozhovorech lze najít i výrazy takové, které prošly procesem univerbizace. Jedná se např. o slovo *přesilovka*, které označuje přesilovou hru – tedy situace, kdy jeden z týmů má výhodu početní převahy hráčů v poli.

Naopak slova nebo slovní spojení, u nichž jsem předpokládala hojnější výskyt, se objevují velmi zřídka. Jednalo se především o výrazy spojující verbum finitum sloves *být*, *hrát*, *přehrát* a diminutivního substantiva *srdíčko* nebo verbum finitum sloves *mít*, *chybět* ve spojení se substantivem *štěstíčko*. Výskyt těchto výrazů jsem předpokládala na základě výsledků dotazníku a zaznamenání použití těchto výrazů mými vrstevníky, kteří se hokeji nebo fotbalu věnují pasivně i aktivně. Podobnými vyjádřeními jsou i *myslim, že to potká každý tým* nebo *věřim, že se nám to podaří*. Tyto krátké věty jsou většinou používány trenéry, kteří shrnují úspěchy či neúspěchy svých svěřenců v zápase nebo v sezoně. Ve výpovědích můžeme nalézt i metaforu nebo metonymii, např. *válcovali jsme soupeře*, *chytral zápas* nebo *rozhodla třetí třetina*, objevuje se i tautologie (nadbytečné zdvojení dvou stejných výrazů nebo slov se stejným významem).

Klasifikace vybraných spojení do určených kategorií nebyla jednoduchá, protože mezi frázemi a klišé je velmi tenká hranice. Tato hranice, která je určena mírou opakování výrazu ve výpovědích, rozlišuje, zda se jedná o ustálené slovní spojení, které sportovci pomáhá k vyjádření myšlenky a jasnému obsahu sdělení, či zda se jedná o klišé, tedy výraz, který již ztratil svůj význam a vážnost. Některé výrazy nelze jednoznačně zařadit mezi fráze nebo klišé, protože jejich význam se odvíjí od kontextu.

Mezi fráze jsem zařadila slovní spojení obsahující substantiva *šance* a *body*, což jsou výrazy vyskytující se nejčastěji, dále *venku*, *doma* a *série*. Poslední tři výrazy se neobjevují tak často, přesto je ale lze v rozhovorech zaznamenat a dle mého názoru patří kategorie sportovních frází. Jednotlivé atributy a další doplnění výrazů jsou uvedeny níže, vždy se stručným uvedením slova.

Šance – tento výraz je používán nejčastěji, téměř ve všech případech je doplněn o atribut shodný nebo o infinitivní tvar slova, či o verbum finitum. Použití tohoto slova v rozhovoru se sportovcem, který má za úkol shrnout příslušné utkání nebo pohovořit o situaci během zápasu, závisí na hráčových možnostech vstřelit gól.

Gólový šance – ukázka použití této fráze v rozhovoru z pořadu České televize Hokej den poté. Moderátorem byl Jiří Hölzel, odpovídajícím sportovcem byl brankář plzeňského hokejového týmu Adam Svoboda. Z rozhovorů s hráči fotbalu byl vybrán Luboš Loučka z Jablonce.

M: „*Vy jste byl v předcházejících zápasech zvyklý mít minimálně čtyřicet zákroků, včera v Litvínově v uvozovkách pouze dvaatřicet, nebyla to nuda?*“

AS: „*Nuda nebyla, já sem rád, dyž eeh těch zásahů je víc. Včera to bylo míň, byly tam ale gólový šance, pro nás to dopadlo dobře, body z venku určitě bereme.*“

LL: „*Je to velký zklamání, na tom těžkém terénu i přes to jsme si vypracovali šest šest nebo sedum jasnejch gólovejch šancí a dyž ani jednu nedáme, nemáme šanci samozřejmě urvat žádný bod.*“

Proměnit šanci – tato fráze byla zaznamenána např. v rozhovoru Dariny Vymětalíkové, moderátorky pořadu Hokej den poté vysílaného Českou televizí s hráčem Kladna, Janem Cháberou. Za fotbalové Slovácko hovořil Svatopluk Habanec.

M: „*No a k tomu zápasu Jan Chábera osobně. Prohrávali jste ve čtyřadvacáté minutě čtyři nula, jak k tomu došlo?*“

JCH: „*No, tak, ten, ten úvod zápasu nám úplně utek, sme přijeli na ten zápas eh, nevím, jesi to bylo tou cestou a ale byli sme dycky o krok pozdějc všude, nebruslili jsme, neměli sme ten správnej pohyb a Vítkovice hrály výborně, přečíslovaly nás a vytvářely si šance, který proměnily.*“

SH: „*Tak slibuju si útočnou sílu eh silnější, to znamená, že budeme mít ty šance a neska je potřeba ty šance proměnit, ale upozorňuju na to, že Dukla je jedno z nejfotbalovějších mužstev a my tu defenzivu musíme neska plnit jako celej manšaft.*“

Moře šancí – spojení moře šancí se objevuje opět u plzeňského hráče Adama Svobody po zápase s Litvínovem

S: „*Ruča je pan, pan hokejista extra třídy a těch soubojů tam pár bylo, ale i na druhý straně my sme měli moře šancí a a Francík toho pochytil dost, takže zápas skončil jedna jedna a pro nás bod zlatý.*“

Šance byly – tato fráze byla použita např. hokejistou Martinem Růžičkou, hráčem z Třince po zápase s Kometou Brno a fotbalovým zástupcem Brna, Petrem Švancarou.

MR: „Prostě to tam takhle rychle padlo eh ze začátku, já si myslím, že nějaký šance tam byly, sem tam měl, ale ale špatně sem to řešil a eh a a no a pak to tam takle rychle spadlo, takže takže díky bohu, no ale sem rád, že sme takle ty tři body udělali.“

PŠ: „Tam mě mrzí, jak sem šel víc sám, tak určitě jednoznačně ta. Tam se přemýšlel, že dybych šel ještě blíž, že mě hodně vyleze a pak to budu mít těžší, protože mě určitě někdo křížoval, tak sem ho zkoušel na zadní tyč překvapit a tam mi to nevyšlo a aa myslím si, že se dalo řešit i ta střela eeh eeh ve druhé půlce ještě před tím, dyž sem měl na prostředku, se mi to trošku otevřelo a šlo to taky těsně vedle, takže šance byly eeeh mohl sem to, mohl sem to dát na našu stranu, ale jak říkam, tak kvalita neska zaslouženě vyhráli a netřeba nic jinýho než pográtulovat a já klukum myslím si, že můžu poděkovat za to, co předvedli eeh, šest tisíc dvě stě lidí to je pro nás momentálně jackpot a ty lidi chtěou nám fandit, ale musíme vyhrávat.“

Proměněná šance – nejčastěji se objevující substantivum doplněné o patřičný atribut můžeme nalézt v rozhovoru se zlínským hráčem Ondřejem Veselým

OV: „Jsme spokojeni, protože jeli sme sem s tím, abyzme uhráli nějaké body, a to se nám povedlo. V některých situacích to šlo poznat, že že úplně nejsou ve velké pohodě, ale myslím si, že hráli dobrý zápas, bojovali a rozhodly ty proměněné šance, protože měli měli taky spoustu šancí a Luboš eh to pochytil všechno, takže myslím, že ale hráli, myslím, že hráli dobře.“

Plno šancí – rozhovor s hokejistou Komety Brno Miroslavem Holcem

MH: „Tak určitě to nějak vnímáme, že že se nedaří, ale myslím si, že neska sme nehráli špatně, měli sme plno šancí v úvodu, bohužel je dáme a pak dostaneme takový blbý góly a musíme to dohánět, no ale to se prostě musí zlomit todlecto a začít dávat góly a já si myslím, že to bude dobrý.“

Šance jsme měli – část rozhovoru s karlovarským hráčem Michalem Gulašim a s fotbalistou hrajícím za Ostravu, Milanem Barošem

MG: „Hm, spokojený ani ani ne, spíš spíš nás ovládla nějaká nějaká viroza nebo něco, kdy pár hráčů onemocnělo, chyběli nám, ale na to se nemůžem vymlouvat, my prostě máme kvalitní tým i takhle a ty šance sme tam neska měli, měli sme na to, abysme vyhráli, ale prostě prostě bohužel neee-nepodařilo se to.“

MB: „Tak já nevím, jestli to bylo znát, určitě má tu taktovku eeh herní, rozdává balony, má standartky nebezpečné, ale Plzeň má kvalitní kádr a já si myslím, že dyž nenastoupí Horvi, tak ho zastoupí někdo, tlačej se kluci dopředu, výborně odbránili a my sme mohli dát eště víc gólů, tyčku sme trefili, měli sme tam nějaké šance, škoda, že sme neproměnili, ale bod si myslím, že je dobrý.“

Vyložená šance – slovní spojení zachycené v rozhovoru s Pavlem Paterou, hráčem z Kladna a slováckým fotbalistou Janem Troušilem

PP: „Tak my samozřejmě jako střílíme, samozřejmě nemáme takový ty vyložený šance, jako tady měli třeba kluci z NHL, tak se snažíme střílet vovdevšad' a dycky tam nějakej jeden dva goly padnou a tak to vychází.“

JT: „Tak ta ne že mohla, ta měla rozhodnout, no, šel sem tak kvůli tomu, abych toho gola dal aeeh vodrazilo se to tam, čekal sem, že to tam půjde, ale bohužel špatně sem trefil, sem to chtěl dávat nártem, ale ten balon, čekal sem, že odskočí, ale neodskočil, zůstal na zemi a vzal sem to podrážkou a moje jasná chyba. Já nevím, jestli je spravedlivý, nikdo sme gola nedali, tak asi jo, já eeh myslím si, že sme měli víc šancí asi těch vyložených, Dukla nevím, jesi si vypracovala nějakou šanci, dala tam góla, kterýho rozhodčí neuznali, jinak jinak asi nějaký ohrožení neměli, měli zas dobrou přechodovou hru, když měli balon, ale s tím sme počítali a aaa my prostě musíme dát góla aa za dva zápasy sme nedali ani jeden, takže proto máme zatím jenom jeden bod, ale ale musím říc, že v tom v tý vyrovnanosti tabulky ten ten bod neska eeh má svojí cenu, pře ta Dukla je kvalitní soupeř a a body se s nim se s ní nezískávají lehce.“

Střela zaváněla šanci – pozápasový rozhovor s libereckým hráčem Jaroslavem Kudrnou

JK: „Já sem zavřel voči, viděl sem tam vodkrytou bránu, takže sem to tam dal aaa trefil sem to se štěstím do víka a gól z toho byl pěkněj, no. A pak vod tý doby bylo vidět, že Pardubice už i Růža si už i přestal věřit a a pak každá střela tam zaváněla nějakou nějakou šancí, takže si myslím, že určitě určitě ten gol byl důležitěj, no.“

Zužitkovat šanci – po zápase Litvínov – Sparta odpovídal na otázky domácí Viktor Hübl

VH: „Využili sme tu přesilovku a se hrálo uvolněnjc a neska neska to nebylo takový, takovej urputnej boj, bylo to vlastně takový trošku hokejovější než ty zápasy předtím a a nám se podařilo zužitkovat ty šance víc.“

Dostat se do šancí – rozhovor s Davidem Noskem z Litvínova

DN: „Dobře nás napadali a tím velkým napadáním se dostávali do velkých šancí a eh nám se nepodařilo eh až na pár výjimek eh dobře dobře vyndávat puky z pásma, a proto vznikal ten chomutovský tlak.“

Víc šancí – spojení se objevilo např. ve výpovědi chomutovského hráče Davida Hrušky

DH: „Vary si dneska asi o ten gol zasloužily vyhrát, protože dvě třetiny byly lepším týmem, my sme začali hrát až třetí třetinu, sme na ně trošku vlítli, dali sme dva góly a bohužel potom sme dostali gola, ale myslim si, že tam měli víc šancí jakoby tutovějších, takže asi zaslouženě vyhráli.“

Jasný šance – toto spojení použil liberecký hráč fotbalu Michal Rabušic

MR: „Tak střelba z dálky je nebezpečná, klouže to, golmani to maj těžký, může to vypadnout, my sme tam taky měli několik příležitostí, zblokovali to, Jablonec měl dvě jasný šance, který nedal a a myslim, že rozhodne, kdo dá góla.“

Počkat si na šance – toto spojení substantiva šance se slovesem se objevuje v rozhovoru s kapitánem plzeňské Viktorie, Pavlem Horváthem

PH: „Jó určitě máte pravdu, byl to těžkej zápas, Brno v tomle zápase nemělo co ztratit eh, přilákali fanoušky, bylo to první jarní utkání, takže takže já si myslim, že to byl celkem dobrej fotbal, my sme chtěli vyhrát, šli sme za tím vod začátku, samozřejmě nás přibrzdila branka Brňáků, ale ale já si myslim, že sme zaslouženě vyhráli, měli sme víc šancí a celkově si myslim, že sme byli lepší. Samozřejmě dyby sme nebyli trpěliví, tak bysme dostali eště druhej gól a bylo by to špatný, ale ale já myslim, že sme ukázali, že sme byli trpěliví a a na ty šance sme si počkali a Baky to pak proměnil.“

Extra šance – fráze opět z úst plzeňského fotbalisty, tentokrát Davida Limberského

DL: „Obrovský, myslim si, že my sme měli nebo drželi sme balón, ale ale až na závěr, tak sme si nějaký extra šance nevytvořili a Baník byl hodně zalezlej, dobře bránil a a bylo to dneska těžký.“

Velký šance – rozhovor s fotbalistou Lukášem Dropou z Ostravy

LD: „Eh já nevim, tak jako Plzeň Plzeň drží balon, přehrává nás herně, ale zase na šance, měli sme dvě velký šance nebo tři, který sme mohli proměnit. Je to škoda, no, jako

Plzeň herně je o něco lepší, s tím sme s tím sme počítali a my se prostě snažíme bránit, jak můžem a chodit do brejků.“

Přišly šance – Libor Došek ze Slovácka v rozhovoru po prvním poločase zápasu s Duklou

LD: *„Ze začátku sme začli ňák zakřiknutě, nevím proč, ale je pravda, že po těch deseti minutách se to zlepšilo, přišly šance a říkám, chybí tomu chybí tomu jenom ten gol.“*

Vytvořit si šanci – výraz šance opět ve spojení se slovesem lze zachytit v rozhovoru s olomouckým fotbalistou Michalem Vepřekem

MV: *„Eh chybí tomu teďka víc trpělivosti, přehrávat to, obehrávat, ať je rozpohybujem, vznikne nám díra nebo zakončení ze střední vzdálenosti. Tak s tím počítáme, že se zatahne, proto to chce víc trpělivosti na tom baloně, přihrávat, obehrávat, nějaká díra nám vznikne, šance si vytvoříme a doufám, že vyhrajem.“*

Nedat šance – hráč fotbalové Sparty Ladislav Krejčí

LK: *„No ne tak snažíme se tam tam za ně nabíhat, já sem tam dvakrát byl, dvakrát sem měl slibnou příležitost a a neproměnil sem to, takže takže musím to prostě druhou půli trefit. Tak asi je to problém v neproměnění, dyž dyž eeh já osobně nedám dvě šance, tak tak nemůžem chtít dát, nemůžem chtít vyhrát, dyž neproměníme šance.“*

Body – toto substantivum se stejně jako výraz šance objevuje v rozhovorech velmi často. Bývá doplněno atributem shodným či neshodným nebo slovesem s významem nabytí. Častěji se tento výraz, jehož významem je ohodnocení týmu podle výsledku zápasu (3 body výhra a 1 bod remíza v případě fotbalu, v hokeji jsou 3 body za výhru v základním čase, v případě nastavení nebo nájezdů obdrží tým, který vyhrál, 2 body a tým, který prohrál, 1 bod), objevuje u hokejistů než u fotbalistů.

Bod z venku – toto spojení se objevilo např. u Petra Zámorského, hráče ze Zlína nebo u Luboše Kaloudy z Dukly Praha

M: *„Petře, vy jste ve Zlíně zažili úplně jinou sérii v tomhle ročníku, sérii opravdu neobvyklou, kdy jste nedokázali doma vyhrávat, ale z venku jste přivázeli body opravdu na požádání fanoušků. Jak jste tohle řešili v kabině? Kdy jste dokázali vlastně předvést rekordní sérii vítězství na hřištích soupeřů, ale doma jste na to nedokázali nikdy navázat navázat výhrou.“*

PZ: *„Tak eh nás to taky štválo vlastně, protože eh ve Zlíně tady jsou parádní fanoušci a hlavně sme chtěli eh to vítězství a ty góly tady ukázat jim a ale tak na druhou*

stranu sme aspoň byli rádi, že ty body jako vozíme z venku a a že že nemáme nějakou ztrátu na ty týmy před náma a tak asi tak.“

LK: *„Tak určitě je to pro nás bod z venku plusovej a byl to těžkej zápas, zejména v prvním poločase Slovácko mělo hodně závarů a mělo tam hodně centrů, takže na druhou stranu říct, že si toho vážíme, že sme tady udělali bod a a jedeme dál.“*

Urvat body – toto spojení, jehož významem je přehrát soupeře a vyhrát, lze zaslechnout např. v rozhovoru s Hynkem Zohornou z brněnského týmu.

HZ: *„Já sem zatím rád, že to tam střílí a hlavně dyž dyž dám nějakýho góla a po pomůžu týmu nějaký body urvat a sice nám to neska šlo, ale ty šance ty šance sou v každým zápasu a to je, já myslim, že akorát trefovat to stačí.“*

Urvat šestku – substantivum *body* je zde nahrazeno jejich počtem, který znamená dva vyhrané zápasy, a doplněno o sloveso s významem nabytí v podání Tomáše Hertla, hráče pražské Slavie

TH: *„Minulej rok sme vlastně hráli play off, takže sme se vlastně viděli hodněkrát, jako s Varama a to neni nic příjemného, pro nás je to kort ted' lepší, že jsme nahoře a Vary mají, Vary bojujou za každou cenu, aby se dostali do toho play off. Trápim se s timle celou sezonu, snažim se na tom pracovat, ale vůbec mi to tam nepadá, jako občas to tam padne, ale ze zápasu máme zase jasně tři štyry gólový jasný šance a prostě to tam nechce, nevodrazí se to nikdy a nelepí to a sem to fak to přide ale hlavně musíme vyhrávat a eště máme devět zápasů a my chceme hlavně za každou cenu urvat tu šesku a pak se budeme rvát v play off.“*

Tři body – fráze, která se objevuje téměř v každém rozhovoru, znamená vítězství, za něž následně tým obdrží tento počet bodů. Příkladem je rozhovor s hráčem z Vítkovic, Rudolfem Hunou. V tomto rozhovoru můžeme nalézt i tautologii.

RH: *„Sedli sme si v útoku aaa mužstvo podává dobré výkony a tým pádom tým pádom aj jednotlivci sa sa pridajú aaa vpravim musíme sa pripraviť na další zápas v stredu a urobiť pre to maximum, aby zase zostaly tri body doma. Budějovice prišly, dobre bránily a čo sa jim čo sa jim darilo celý zápas a skončilo to tak, jak to skončilo, škoda tých nájzdov, byla tam eště tyčka od od Štuncíka a niepadlo to tam aaa škoda škoda bodov doma.“*

Sbírat body – slovní spojení, které bylo zaznamenáno např. v rozhovoru s Petrem Leškou ze Zlína

PL: „Říká, my do každého zápasu dem s tím, že chcem vyhrát, tam sme měli nějakou sérii, já nevim, pěti šesti zápasů doma, že sme nevyhráli. Zaplaťpánbu se nám dařilo venku, takže ty body sme sbírali, teď se to zas otočilo, říkam, sbíráme body, ať se dostanem do play off, ať máme určitý počet bodů, který nám to play off zajistí a a pak teprve přijde ta důležitá část sezony.“

Uhrát body – fráze v podání zlínského hráče Ondřeje Veselého

OV: „Jsme spokojeni, protože jeli sme sem s tím, abyzme uhráli nějaké body, a to se nám povedlo. V některých situacích to šlo poznat, že že úplně nejsou ve velké pohodě, ale myslim si, že hráli dobrý zápas, bojovali a rozhodly ty proměněné šance, protože měli měli taky spoustu šancí a Luboš eh to pochytal všechno, takže myslim že, ale hráli, myslim, že hráli dobře.“

Získat body – úryvek z rozhovoru s plzeňským hráčem Adamem Svobodou a s trenérem Slovácka Svatoplukem Habancem

AS: „Tak statistiky asi nelžou, eh ale to se bavíme o posledních třech zápasech, kdy nás soupeři přestříleli, jinak sme soupeře v uvozovkách válcovali a hráli sme svojí hru. Eh díky tý hře a výkonu toho našeho mužstva já sem se vyškrábal po zádech toho mužstva nahoru a teď je prostě přijdou zápasy, kdy bude řada na mě, abych já byl oporou a dával klukum šanci získat tři body a vyhrát ten zápas.“

SH: „ Tak hlavně proto, protože sme si šedesát pět minut připadali eh docela dobře na tom hřišti a eh nevidím důvod, abych teďka nějak úplně změnil obranu eh naopak bysme chtěli spíš zesílit eh útok eh na domácím prostředí a získat body, který sme ztratili na Spartě.“

Dva body – spojení objevující se v rozhovoru moderátorky České televize Dariny Vymětalíkové s hokejistou Tomášem Divíškem

M: „Tak dojmy z klubu máme za sebou, co dojmy ze zápasu, tak podle výsledků ta aklimatizace dopadla dobře.“

TD: „ No tak dva body sou krásný, kord s Třincem, ktorej hraje výbornej hokej, a my sme se na ně, musim říct, připravovali velice krátce, ale eh řekl bych, že intenzivně docela. Eh myslim, že sme hráli hodně bojovně a aa dva body sou zlatý momentálně.“

Nabrat body – rozhovor s hráčem z Karlových Varů Jiřím Doležalem

JD: „*My se teďko nesmíme vohlížet na nikoho, kdo hraje, protože musíme prostě sbírat ty body a buď to dopadne tak, že se tam dostanem, a nebo prostě nabrat co nejvíc bodů, abysme prostě měli něco nahráno do těch dalších bojů, no.“*

Ztráta bodu – v rozhovoru s hráčem plzeňské Viktorie Davidem Limberským

DL: „*Samozřejmě ztráta a dnešní ztráta bodu tak je samozřejmě moje chyba, protože sem neproměnil penaltu.“*

Venku, doma – tato adverbia se objevují v rozhovorech zejména jako označení místa hry – *venku* jako výjezdní zápas a *doma* jako zápas na vlastním stadionu. Jsou doplňovány substantivy, jejichž významem jsou různé ekvivalenty pro výraz *utkáni*.

Utkání venku – spojení zaznamenané v rozhovoru s Radimem Bičánkem, brněnským hokejistou

RB: „*Mluvili sme spolu i o o nějakých věcech, ale já si myslím, že to potká každý tým, samozřejmě nás to potkalo teďka jakoby v té fázi, kde sme měli hodně utkáni a a v té fázi měli hodně utkáni venku, ale já si myslím, že když budeme poctivě pracovat dál, že se to zlepší a určitě to dneska bylo pozitivní pro další vývoj.“*

Zápas venku – fráze se objevuje např. u brněnského trenéra Zdeňka Venery

ZV: „*To horší období přišlo v době, kdy sme měli nahrané, jak sem o tom mluvil, a sešlo se to několik různých okolností včetně toho, že sme měli dost velkou sérii těch zápasů venku no a my pořád to bereme tak, že se potřebujeme dostat někde k osmdesáti bodům a každý zápas, v kerém zabodujeme, se k tomu přiblížíme, ukrojíme si kousek z toho cíle a nějak sme se tím nezabývali nebo nezabýváme, jestli nejdřív sme bodovali víc a teď míň nebo zase my se zkrátka potřebujem k těm osmdesáti bodům dostat a já věřim, že se nám to podaří.“*

Série – označení pro dlouhodobě trvající situaci, nejčastěji několik po sobě jdoucích výher nebo naopak proher. Mimo tato substantiva je výraz spojován i se slovesem *prolomit*.

Přerušit sérii – v rozhovoru s plzeňským brankářem Markem Mazancem lze zaznamenat tuto frázi

MM: „*Motivovat se musíme na každé zápas, protože každé zápas je těžkej aa že by to bylo nějak extra, že jim chceme přerušit tu sérii, to ani nebylo, to je hlavně o nás, abysme abysme se zvedali, protože sme taky měli krizi ňákou a budem se zvedat zápas od zápasu a na to je potřeba myslet.“*

Prolomit sérii – rozhovor s hráčem Vítkovic, Jiřím Burgerem

JB: „Nevim, jestli sme si vzpomněli na starý časy, ale tak samozřejmě sme rádi, že že sme k tomu vítězství přispěli, protože ty minulé zápasy to nebylo vono a a všichni sme tedko strašně rádi, že sme konečně tu nepříjemnou sérii prolomili.“

Jako klišé jsem určila výrazy *tak určitě, jak říkam* a spojení obsahující slova *srdce* nebo *srdíčko, štěstí* nebo *šťestíčko*. Především první dvě vymezená spojení jsou používána tak často, že již neplní funkci výplňkového slova ani odpovědi, nýbrž jsou používána pravděpodobně i zcela bezděčně. Nelze ovšem do této kategorie zařadit každý výskyt těchto výrazů, zejména u spojení *jak říkam*. To bývá často opravdu použito jako odkaz na již vyřčenou myšlenku. Další dvě slova se objevují ve spojeních se slovesy. Nebyla zaznamenána v takové míře jako *tak určitě*, avšak do této kategorie podle mého názoru spadají.

Přehrát srdíčkem – toto spojení se objevuje v rozhovoru s karlovarským hokejovým trenérem Richardem Žemličkou

RŽ: „Vedli sme jedna nula, mohli sme dát ve druhý třetině na dva nula, to si myslim, že rozhodlo, eeeeh druhou půli zápasu sme hráli velice ustrašeně, eeh Liberec nás přehrál bojovností, srdíčkem a bohužel to našemu týmu chybělo.“

Trefit se štěstím – výraz použitý Jaroslavem Kudrnou, hokejistou z Liberce

JK: „Já sem zavřel voči, viděl sem tam vodkrytou bránu, takže sem to tam dal aaa trefil sem to se štěstím do víka a gól z toho byl pěkněj, no.“

Potřebovat štěstíčko – klišé v podání hráče fotbalové Slavie Rudolfa Skácela

RS: „Tak určitě, my sme to říkali taky, jedna jedna výhra taková ušmudlaná, jedna nula v Brně hrozně pomohla psychicky a bylo to vidět neska, kluci měli chuť a trošku pak potřebujete štěstíčko a dobrej zápas, hodně gólů, takže určitě supr, no.“

Tak určitě – ukázky rozhovorů s hokejistou Miroslavem Holcem z Brna a s libereckým fotbalistou Jiřím Štajnerem

MH: „Tak určitě to nějak vnímáme, že že se nedaří, ale myslim si, že neska sme nehráli špatně, měli sme plno šancí, bohužel je dáme a pak dostaneme takový blbý góly a musíme to dohánět, no, ale to se prostě musí zlomit todlecto a začít dávat góly a si myslim, že to bude dobrý.“

JŠ: „Tak určitě, neska sice sem dal stej gól, ale ale prohráli sme tři jedna a po řek bych našich našich chybách, kdy sme měli v první půl sme nepokryli nepokryli standardní

situaci soupeře a v druhý po naší standardní situaci sme dostali druhej gól, takže si myslím, že sme si ten zápas prohráli zbytečně sami a po velkejch chybách.“

Jak říkam – rozhovory s hokejistou ze Zlína Petrem Zámorským a fotbalistou z Dukly Zbyňkem Pospěchem, u něhož jsou dvě slova nahrazena třemi tečkami kvůli nesrozumitelnosti

PZ: „Eh tak bylo už vidět, že že kluci už jsou taková trošku nalomení, no, že že vlastně eh v některých těch situacích vlastně nedělaj to, co umijou, a a vlastně bylo vidět, no, jak říkam, že že už že už sou na tom psychicky trošku hůř, no, ale říkam, to se může během jednoho vítězství zlomit a a můžou předvádět ty výkony, co předváděli vlastně před tou krizí, co měli.“

ZP: „Tak určitě určitě v nasazení, určitě hrajou hrajou víc ... než my, my sme chtěli hrát kombinačně, což se nám což se nám moc nedaří a jak říkam, musíme o poločase to změnit a a předvést úplně jiný výkon, než eh než sme předvedli teď eh podobnému ... v Teplicích.“

Posledním jevem, který jsme vyhledávali, byla výplňková slova. Těch se objevuje opravdu velké množství a můžeme najít rozdíly mezi hokejisty a fotbalisty. Zatímco u fotbalistů je nejčastěji používaný výraz *tak* nebo *no tak*, u hokejistů jsou to výrazy *vlastně* a *prostě*. Dále se samozřejmě objevuje i výraz *jakoby*.

Tak; no tak – David Lafata z fotbalové Sparty a hokejista Hynek Zohorna z Brna

DL: „No tak, sice sme dva nula prohrávali, takže ten bod musíme brát, ale měli sme šance na to, abysme vyhráli, no, ale vzhledem k tomu vývoji toho utkání, že sme dva nula prohrávali, tak musíme ho brát, no.“

HZ: „Eh tak tak my sme si my sme si hlavně říkali, že že Chomutov sice sou poslední, ale to nic neznamená, při přijeli do Brna, měli němeli vlastně dobře zmáknuto zmáknutý střední pásmo, sice sice sice tolik nenapadali, ale ale mmm v tom středním pásmu to měli dobře dobře jakoby zajištěný všechno, zajišťovali se, ale vlastně my sme my sme my sme to pochytali a vlastně dycky sme jim to vypíchli a dali sme dali sme dali sme tři góly, jak vlastně jak se díváte, rychlý přechíslení a padlo to tam.“

Vlastně – výplňkové slovo ve výpovědi třineckého hokejisty Martina Růžičky

MR: „No, to byla nádhera, eh já si myslím, že Honza je tadyvtom génus a a teďkon to předved vlastně, ten ten pas, co mi dal.“

Prostě – výraz v rozhovoru s fotbalistou Radkem Kováčem z Liberce a s hokejistou Pavlem Francouzem z Litvínova

RK: „*Tak u nás se to docela často opakuje, protože my máme vlastně hráče hráče držet osobně a nevím, sme tam hrozně málo důrazní a říkáme si to každé každou každé zápas, před zápasem, upozorňujeme na to pořád a nevím, no, prostě je to asi málo koncentrace, protože jako dyž hraje hráč s hráčem, on tam vypluje vypluje sám, tak je to chyba, no.*“

PF: „*No prostě my sme všichni chtěli na sto procent to dohrát, abysme vyhráli, abysme měli tři body, ale to prostě se tak někdy seběhne, no, tam se to třeba blbě odrazí nebo něco a takovej je hokej.*“

Jakoby – výraz použitý litvínovským hráčem Martinem Ručínským

MR: „*Dneska ten zápas sme měli tak ňák jakoby pod kontrolou, nedělali nedělali sme ňáký vyloženě chyby kromě kromě pár výjimek a potom sme dali dva rychlý góly v druhý třetině, což což asi bylo podle mě z mého pohledu teda klíčový a vedli sme tři jedna a já sem dal pak štvrtý gól a já si myslím, že dneska jako dneska sme to to utkání úplně takticky dohráli.*“

3.3.2 Ostatní často používané výrazy a jiné jevy

Do této kapitoly jsem zařadila výrazy, které se v rozhovorech objevují také poměrně často, a jiná zajímavá vyjádření.

Samozřejmě – toto slovo lze velmi často zaslechnout v rozhovorech zejména s fotbalisty, např. v rozhovoru s plzeňským Stanislavem Teclm

ST: „*No tak je to první zápas, samozřejmě je to těžký, ale ale s tím se musím vypořádat a já já doufám, že ten zápas zvládneme, no.*“

Myslím, že to potká každý tým – tuto větu lze zaslechnout u brněnských hráčů Jana Hrušky a Radima Bičánka, kteří ji použili v rozhovoru po zápase nezávisle na sobě

JH: „*Mluvili sme spolu i o ňákých věcech, ale já si prostě myslím, že to potká každý tým, samozřejmě nás to potkalo teďka jakoby v té fázi, kdy sme měli hodně utkání a v té fázi sme měli hodně utkání venku, ale já si myslím, že když budeme poctivě pracovat dál, tak že se to zlepší a určitě to je dneska to bylo pozitivní pro další vývoj.*“

Tautologie – tautologické výrazy se objevují stejně u hokejistů jako u fotbalistů, např. u vítkovického Rudolfa Huny, u zlínského Luboše Hořčíčky a třineckého Martina Růžičky. U fotbalistů pak byla zaznamenána např. u Ladislava Krejčího ze Sparty.

RH: „*Sedli sme si v útoku aaa mužstvo podáva dobré výkony, tým pádom aj jednotlivci sa sa pridajú a aaa vravím no, musíme sa pripraviť na ďalší zápas v stredu a urobiť pre to maximum, aby zase ostali tri body doma. Budějovice prišli dobre brániť, čo sa jim darilo celý zápas a skončilo to tak, jak to skončilo, škoda tých nájazdov, bola tam ešte tyčka od Šturcika, niepadlo to tam a škoda škoda bodov doma.*“

LH: „*My sme vlastne si říkali, že oni maj dobrej nástup, abysme si na to dali pozor, ale prostě sme to nějak nezvládli a i minulej zápas sme tady hnedka prohrávali dva nula, to se pak těžko hraje jako, jako nemělo by se to stávat, ale stalo se.*“

MR: „*Víte, teďkon neprožíváme úplně vydařený období jako tým, takže spíš spíš mi mrzí to, no, samozřejmě mě to těší, že se povedlo to, co se povedlo, a samozřejmě sem za to rád, ale ale říkam, možná to doceníme až až až po sezoně nebo nebo potom potom až až dýl časem.*“

LK: „*Ne, chtěl sem chtěl sem střílet, ale sjelo mi to a bohužel to skončilo tak, jak to skončilo.*“

Máme to v hlavách – velmi časté vyjádření hokejistů zachycené u Jana Hrušky z Brna

JH: „*Všichni máme v hlavách, že že ty body nesbíráme, že to je že to je špatný aaa o to horší hůř se nám hraje, no, to je, ten hokej je z osmdesáti procent všechno v hlavách.*“

Závěr

Vyjadřování sportovců se prokazatelně projevuje v běžné komunikaci společnosti, jež projevuje o daný sport zájem, a to s různými záměry. Většinou se jedná o pobavení kolektivu, ve kterém se jedinec nachází, zejména to bývají muži se zálibou ve sportu. Ženy k fotbalu nebo hokeji neinklinují v takové míře jako muži, a tak u nich není výskyt nežádoucích výrazů tak častý. Není ovšem zřejmý vliv na společnost jako takovou, zaznamenávání nebo dokonce používání výrazů je závislé na dané sociální skupině.

Lze najít jisté rozdíly mezi vyjadřováním fotbalistů a vyjadřováním hokejistů. Pokud se budeme zaobírat rozhovorem jako celkem, výpovědi hokejistů jsou smysluplné, souvislé, mají tzv. hlavu a patu. Ačkoliv u nich můžeme pozorovat větší množství frází nebo výplňkových slov, na srozumitelnost nebo smysluplnost výpovědi to negativní vliv nemá. Fotbalisté používají v menší míře klišé a najdeme u nich spíše výplňková slova, ale vyjádření není mnohdy úplně srozumitelné a jasné. Většina výrazů se objevuje stejně u hokejistů i u fotbalistů, rozdíly mohou být pouze v četnosti použití. Celkově mohu tuto část zhodnotit jako překvapivou - neočekávala jsem takovou rozmanitost přívlastků, jež se substantivy *šance* nebo *body* tvoří fráze, ani mnohdy velmi dobrou úroveň vyjadřování. Lze tedy konstatovat, že výpovědi sportovců mají většinou co do srozumitelnosti a smysluplnosti úroveň nad má očekávání. Pravděpodobně má na tuto skutečnost vliv i fakt, že sportovci očekávají konfrontaci s novináři a jsou na ni připraveni. Samozřejmě to není pravidlem, nalezneme spoustu nesrozumitelných nebo nejasných vyjádření, k nimž dochází zejména při opakování slov ve větě hned za sebou nebo při příliš dlouhých výpovědích.

Cíle, který jsem si pro práci stanovila, tedy sumarizace používaných výrazů, se podle mého názoru podařilo dosáhnout. Poměrně obsáhlý slovník sportovců, kteří se věnují hokeji nebo fotbalu, byl zaznamenán v kapitole *Analýza získaného jazykového materiálu*. Tato kapitola spadá do praktické části práce a byly v ní vypsány výrazy, které se u sportovců a jejich trenérů objevují nejčastěji. Použity byly rozhovory dostupné v archivu České televize z první poloviny roku 2013. Každý výraz byl názorně zobrazen v krátké ukázce rozhovoru, jenž byl během pozorovací a zapisovací metody zaznamenán. Těmito ukázkami jsem chtěla znázornit použití výrazu v určitém kontextu a zprostředkovat tak alespoň částečně negativní vliv používání těchto výrazů. Navzdory tomu byl předpoklad značného množství výrazů a jejich rozmanitosti potvrzen pouze z části. Objevují se sice

četné podoby jednotlivých frází, které obsahují slova *šance* a *body*, spojení s výrazy *doma*, *venku* nebo *série* a množství výplňkových slov nebo klišé, očekávala jsem ale mnohem větší rozmanitost výrazů spadajících do jedné z určených kategorií.

Tato práce mi přinesla možnost pohledu na obohacování slovní zásoby z jiného úhlu, totiž přejímání výraziva od mediálně známých osob či dokonce idolů. Ačkoliv je vliv značně omezen na určitou sociální skupinu, nedá se dle mého názoru říci, že by byl zanedbatelný. Zpracování tohoto tématu bylo zajímavé i svou aktuálností a originalitou. Nejsem si vědoma žádné publikace, která by se zabírala stejným nebo podobným tématem, a tak pro mě bylo psaní práce zejména získáváním nových poznatků.

Resumé

This thesis is divided in three parts. Main theme of this thesis is expression of professional sportsmen. The aim of part one is to create a theoretical ground for the practical part. It contains the history of a journalism and its main tasks. It deals with the spoken language, as well. In part two we can find the methodology of research. Four methods were used, each one complement the other one. The third, practical part is focused on determination of examined topics, results of questionnare and the analysis of the acquired material.

Literatura a prameny

ČECHOVÁ, Marie. *Současná česká stylistika*. 1. vyd. Praha : Institut sociálních vztahů, 2003. ISBN 80-86642-00-3

ERBAN, Karel. O frázi. *Naše řeč*. Praha : E. Šolc, 1948, č. 2 – 3, str. 36 - 40. ISSN 0027-8203

VERNER, Pavel. *Zpravodajství a publicistika*. 2. vyd. Univerzita Jana Amose Komenského: Praha, 2010. ISBN 978-80-86723-88-4

Slovník nespisovné češtiny. Argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov. 2. vyd. Jan Hugo. Praha : Maxdorf, 2006. ISBN 80-7345-086-0

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10114956110-fotbal/>

<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10527616846-hokej-den-pote/>

http://ff.osu.cz/dokumenty/opory/spisj_jazkult.pdf

Přílohy

- I. Vzor dotazníku
- II. Ukázka vyplněného dotazníku

I.

Dotazník k bakalářské práci

Pohlaví:

Věk:

Nejvyšší dosažené vzdělání:

1. **Jste příznivcem nějakého sportu? Pokud ano, jakého?**

2. **Všímate si jazykového projevu sportovců a jejich trenérů?**

3. **Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu?
Prosím, uveďte příklad.**

4. **Jaký je podle Vás důvod k tomuto způsobu vyjadřování?**

5. **Používáte některé z výrazů, které jste uvedl/a? Pokud ano, při jakých příležitostech
a s jakým záměrem?**

6. **Myslíte si, že má vyjadřování sportovců nějaký vliv na jazyk běžné komunikace
současné společnosti? Jaký?**

II.

Dotazník k bakalářské práci

Pohlaví: M

Věk: 32

Nejvyšší dosažené vzdělání: SŠ

1. Jste příznivcem nějakého sportu? Pokud ano, jakého?

Fotbal, hokej, tenis, další sporty

2. Všímate si jazykového projevu sportovců a jejich trenérů?

ano

3. Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu?

Prosím, uveďte příklad.

Tak určitě, jak říkám, bylo tam srdíčko, je to sport, začíná se za stavu 0-0, jdeme od zápasu k zápasu, díváme se jen na sebe a soupeřovy výsledky nesledujeme, chtělo to štěstíčko, šli jsme za vítězstvím víc než náš soupeř, hmmmmmm, éééééé, nóóóóóó, asi

4. Jaký je podle Vás důvod k tomuto způsobu vyjadřování?

Brzký věk naskočení do profi sportu bez dokončení někdy i prvního ročníku střední školy

5. Používáte některé z výrazů, které jste uvedl/a? Pokud ano, při jakých příležitostech a s jakým záměrem?

Tak určitě – pro pobavení kamarádů

6. Myslíte si, že má vyjadřování sportovců nějaký vliv na jazyk běžné komunikace současné společnosti? Jaký?

Nemyslím si, maximálně v 5%

Dotazník k bakalářské práci

Pohlaví: muž

Věk: 25

Nejvyšší dosažené vzdělání:

VŠ – bakalářské

1. Jste příznivcem nějakého sportu? Pokud ano, jakého?

Hokej, fotbal, biatlon, tenis, klasické lyžování, sjezdové lyžování, cyklistika, cyklokros

2. Všímate si jazykového projevu sportovců a jejich trenérů?

Ano, všímám.

3. Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu?

Prosím, uveďte příklad.

Hlavně pro fotbal a hokej. Jde o spojení: „tak určitě“, „jak říkám“, „šťěstíčko“, „srdíčko“ „podmínky jsou pro všechny stejné“.

4. Jaký je podle Vás důvod k tomuto způsobu vyjadřování?

Otázky novinářů, které sportovce navádí k jistému druhu odpovědi a které se v podstatě opakují. Částečně taky menší slovní zásoba.

5. Používáte některé z výrazů, které jste uvedl/a? Pokud ano, při jakých příležitostech a s jakým záměrem?

Ano, zvláště v ironickém kontextu. Hlavně spojení „tak určitě“. Používám jej při setkání s přáteli, které také zajímá sport.

6. Myslíte si, že má vyjadřování sportovců nějaký vliv na jazyk běžné komunikace současné společnosti? Jaký?

Myslím si, že ano. Podle mě jde právě o ironizování sportovního prostředí a způsobu komunikace sportovců, zvláště pak sportů velkých, jako je hokej a fotbal.

Dotazník k bakalářské práci

Pohlaví: žena

Věk:20

Nejvyšší dosažené vzdělání: středoškolské, ukončené maturitní zkouškou

1. Jste příznivcem nějakého sportu? Pokud ano, jakého?

Nejsem zrovna blázen do sportu, ale na hokejovou extraligu se vždy ráda kouknu, sem tam zajdu i do kotle.

2. Všímate si jazykového projevu sportovců a jejich trenérů?

Ano a někdy nad tím musím kroutit hlavou.

3. Považujete některá slova nebo slovní spojení za typická pro sportovní komunitu? Prosím, uveďte příklad.

„štěstíčko“, „srdíčko“, „kluci se snažili“, „příště to bude určitě lepší“

4. Jaký je podle Vás důvod k tomuto způsobu vyjadřování?

Stejně jako v politice se používají ty samé výmluvy, tak i ve sportu... a asi celkově v každé sféře.

5. Používáte některé z případně uvedených výrazů? Pokud ano, při jakých příležitostech a s jakým záměrem?

Tyto výrazy používám převážně za účelem pobavit sebe i ostatní, je to takový všeobecně známý vtip.

6. Myslíte si, že má vyjadřování sportovců nějaký vliv na jazyk společnosti? (např. přejímání sportovních frází do běžné komunikace) Jaký?

Myslím si, že extrémně velkou roli to nehraje, ale samozřejmě lidem v hlavách uvážnou nějaké ty fráze apod. Vyjadřování je hlavně jakousi vizitkou člověka, proto by si

měli sportovci i trenéři někdy dávat pozor na pusu. Kolikrát ty projevy mají opravdu hroznou úroveň (ve smyslu vulgarismů a nespisovnosti apod.).